

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО РИНКУ

Ф.В.Горбонос, доктор економічних наук

Н.Ф.Павленчик, кандидат економічних наук

А.О.Павленчик, здобувач

І.О.Корчинський, здобувач

Львівський державний аграрний університет

Розглядаються елементи інфраструктури аграрного ринку в регіоні, показано роль та значення їх у просуванні сільськогосподарської продукції до споживача. Акцентується увага на розвитку різних елементів інфраструктури, здатних забезпечити вільну реалізацію продукції

Рассматриваются элементы инфраструктуры аграрного рынка в регионе, показаны роль и значение их в движении сельскохозяйственной продукции к потребителю. Акцентируется внимание на развитие разных элементов инфраструктуры, способных обеспечить свободную реализацию продукции

Постановка проблеми. Сільське господарство України спроможне виробити достатню кількість продукції, щоб забезпечити своє населення продуктами харчування у відповідності з науково-обґрунтованими нормами споживання і легку та харчову промисловості сировиною. І це доведено тим, що виходячи із затяжної кризи, ледь зводячи кінці з кінцями, виробники сільськогосподарської продукції все ж таки упевнено забезпечують продовольчу безпеку країни. Але нині більше турбує селян не проблема виробництва, а проблема як реалізувати вироблену продукцію, оскільки багатьом виробникам продукції часто доводиться виступати в одній особі — трейдера і посередника, покупця, а потім і продавця. Об'єктивно виникає необхідність скористатись послугами і працею інших, що дало б можливість аграрним виробникам вивільнитись від невластивих їм функцій, зосередивши свої зусилля лише на основній виробничій діяльності.

З огляду на ту складну ситуацію, що склалася в аграрному секторі з проблемою реалізації продукції і невідкладності її вирішення, то тут намагання владних і комерційних структур, та й в

цілому бізнесу, мають бути спрямовані на розвиток розмаїття інфраструктури аграрного ринку. Без достатньо розвинутої інфраструктури, яка являє собою систему підприємств, установ, організацій, служб і інших формувань, що забезпечують рух і просування сільськогосподарської продукції від виробника до її споживачів, не можна говорити про стабільне функціонування аграрної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сільськогосподарський виробник в умовах ринкової економіки, як підприємець, стає провідною формою господарювання і діяльність його спрямована на одержання прибутку. Це означає, що лише він вирішує, який асортимент продукції виробляти, як виробляти, кому і де її реалізувати.

Питання виробництва і збуту сільськогосподарської продукції та розвитку інфраструктури аграрного ринку широко висвітлені в багатьох наукових працях В.Г. Андрійчука, О.М.Сахацької, П.Т.Саблука, Г.В.Черевка, О.М.Могильного, П.С.Березівського, В.І.Топіхи, І.І.Червена, С.І.Дем'яненка, М.Й.Маліка та ін. Проте деякі питання місця, ролі і значення окремих елементів інфраструктури аграрного ринку в реалізації сільськогосподарської продукції висвітлені ще недостатньо.

Постановка завдання. Розкрити роль, важливість і функції інфраструктури у створенні умов просування сільськогосподарської продукції до споживача та її значення в розвитку та ефективному функціонуванні аграрного ринку.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на позитивні зрушення, які останнім часом відбулися на ринку сільськогосподарської продукції, пов'язані з приватизацією заготівельних і переробних підприємств, а також підприємств торгівлі, формування ефективної пропозиції на ньому гальмується повільною і незадовільною роботою каналів її розповсюдження. Сформована частина інфраструктури в умовах адміністративно-командної системи потребує не лише удосконалення структури, а й переосмислення форми її діяльності з метою прискорення проходження сільськогосподарської продукції та скорочення при цьому затрат. А поки що свою продукцію сільськогосподарський виробник реалізує сам, в основ-

ному, переробним підприємствам, населенню, на торговому ринку тощо і в реальному залишається наодинці в її просуванні до споживача. Йому накладним є займатися самостійно реалізацією виробленої в своєму господарстві продукції через високі затрати живої праці на пошуки каналів реалізації, оформлення різної документації тощо. Залучаючи до цього процесу інших партнерів — посередників, в багатьох випадках, через їх непорядність щодо ціни і строків оплати за продукцію, він часто одержує менше доходу або залишається ошуканим.

Практика засвідчує, що більшість існуючих каналів реалізації продукції сільського господарства не формують класичну структуру узгодження попиту і пропозиції та визначення репрезентативних ринкових цін і як таких, які стали б надійним засобом створення сталого і вигідного доходу для її виробників. Тому нині в Україні необхідно розвивати інфраструктуру аграрного ринку, покликану забезпечити прозору стабільну взаємодію всіх його учасників, вільне просування продукції, упереджувати цінові ризики та виявляти реальні ціни і цим самим сприяти збільшенню доходів аграрних підприємств.

На інфраструктуру аграрного ринку, виходячи із природи ринкової економіки, покладаються важливі функції: опосередкувати взаємини економічних суб'єктів і забезпечити безперервність господарських зв'язків і руху сільськогосподарської продукції та фінансових ресурсів, а також регулювання їх потоків та здійснення при цьому фінансового і правового контролю. З іншого боку, інфраструктура акумулює інформацію, яка йде від споживачів та передає її виробникам, пов'язуючи виробництво і споживання в єдиний комплекс.

Інфраструктура, як і сам ринок, має стихійний, анархічний характер в організації структурних підрозділів і їх роботи. І як такої ієрархії в рамках елементів ринкової інфраструктури, щоб складалася якась між ними залежність чи підлеглість, немає. Чинне законодавство країни, яке нормативно забезпечує функціонування ринкових відносин, відповідно регламентує поведінку господарюючих суб'єктів, а також діяльність інституційних елемен-

тів інфраструктури. Повідомлення про внутрішні процеси в глибинах інфраструктури є джерелом інформації зворотного зв'язку між нею і економічною системою, що й забезпечує її функціонування. Інфраструктура сектору аграрної економіки Львівської області на товарному ринку сільськогосподарської продукції представлена такими організаційно-технологічними елементами (рис.).

Рис. Структура регіонального аграрного ринку

Найважна інфраструктура аграрного ринку Львівської області є надзвичайно слабкою з точки зору забезпечення надійного просування продукції. Так, лише по 1-3 агромагазини є в Жидачівському, Городоцькому, Сколівському та Стрийському районах. Відсутні оптові продовольчі плодовоовочеві ринки в Жидачівському, Кам'яно-Буському, Миколаївському, Прермишлянському, Яворівському районах. Не має агроторгових домів у Пустомитівському, Яворівському районах.

В області зроблено спробу проведення аукціонів живої худоби і птиці, яких за 2000-2006 рр. проведено 13, в т.ч. п'ять у Кам'янка-Бузькому та чотири – в Старосамбірському районах. Цей організаційний захід, завдяки його прозорості і простим механізмам, дав можливість визначати реальні ціни на живу худобу, особливо на племінну, які виявилися 1,5-2 рази вищими за існуючі. Проте, аукціони живої худоби проходили без наявності законодавчої, нормативної та достатньої матеріально-технічної бази.

Очевидно, недоліки, що мали місце на аукціонах, не сприяли масовому поширенню їх в області.

Не менш важливою умовою покращання просування продукції є організація гуртових плодоовочевих та продовольчих ринків. На сьогодні в області їх функціонує лише 16. Найбільш потужним представником цієї сфери в інфраструктурі товарного ринку є гуртовий продуктовий ринок у м. Львів — “Шувар”, який активно співпрацює як з великими, так і дрібними виробниками, в т.ч. одноосібними, здійснюючи щодобово торгівлю сільськогосподарською продукцією. Останнім часом він набув статус регіонального аграрного центру (РАЦ). Це єдиний за аналогією в Україні гуртовий продуктовий ринок, який реалізується на кшталт багатофункціонального логістичного комплексу, що поєднує виробничий, складський, торгівельний та офісний формат. Особливістю комплексу є постійна присутність широкого асортименту свіжої плодоовочевої продукції, якою РАЦ “Шувар” забезпечує регіон на 82%. Він розміщений на території понад 20 га. Основними функціями центру є: створення національної системи моніторингу ринків сільгосппродукції; удосконалення діючих каналів збуту продукції; активізація ринкових механізмів гуртової торгівлі; стимулювання процесу кооперації та асоціювання виробників; формування ціни тощо.

Гуртова торгівля плодоовочевої продукції, м'яса та м'ясопродуктів, риби, молокопродуктів, квіткові групи відбувається в павільйонах, яких налічується близько 280 одиниць та плодоовочевої — з автомашин. За 2004-2006 рр. середньодобові обсяги реалізації продукції склали 1500 т проти 200 т у 2000-2002 рр., а середньоденна кількість продавців зросла з 366 до 3012. Кількість продавців з інших регіонів України зросла з 4 областей у 2000р. до 15 у 2006р. Щодобовий потік на сьогодні перевищує 3000 споживачів.

Споживачів приваблює низька оптова ціна на сільськогосподарську продукцію. Наприклад, станом на травень 2007 р., ціна на огірки у м. Львів складала 2,7 грн., тоді як в Херсоні вони коштували 4,8 грн., помідори відповідно — 7,5 грн. і 8,2 грн. І це

при тому, що херсонський регіон є виробником цих видів продукції, а м. Львів — споживачем. Основними покупцями РАЦ є представники сектора ресторанів, кафе, готелів — 38%, гуртові споживачі з інших областей — 22%, роздрібна торгівля — 18%, місцеві гуртові споживачі — 15% та інші — 7%.

РАЦ “Шувар” знаходиться в стадії становлення, і інвестиції в проект до 2008 р. складуть загальною кількістю понад 26 млн. грн. Проектом на 2010 р. передбачено побудувати термінал дрібногуртової торгівлі та бізнес-центр, куди будуть перенесені секції з морозильними камерами для торгівлі м’ясом і м’ясопродуктами, рибою тощо. Термін окупності проекту складе близько 7 років.

Висновки. Ефективність господарювання сільських виробників значною мірою залежить від каналу реалізації продукції, в яких досить відчутною є різниця у закупівельній ціні. З метою упорядкування цін та створення прозорої системи реалізації їх продукції і економічного захисту її виробників необхідно широко впроваджувати різні елементи ринкової інфраструктури і особливо тих, які забезпечують захист інтересів виробників.